

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 490 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	16
<i>Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon</i>	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов	19
<i>Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
<i>Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi</i>	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi	29
<i>Sattarov Farrux Nuridinovich</i>	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish	35
<i>D. K. Ibadullayev</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	41
<i>Isabekova Dilafuz Shermirzayevna</i>	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
<i>Юсупова Элеонора Фердинандовна</i>	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik	51
<i>Matyaqubova Nazira Hikmat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
<i>Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li</i>	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL)	60
<i>M. D. Boynazarova</i>	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки	63
<i>Нормуратов Абдулла Саппарович</i>	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
<i>Normuratov Abdulla Sapparovich</i>	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari	70
<i>Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
<i>Omonova Charos Baxodir qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
<i>Saidova Zulfizar Norbobo qizi</i>	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
<i>Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna</i>	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida	91
<i>Abdullayev Botir Jabbor o'g'li</i>	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
<i>Abdumannan Maxammatov</i>	

“Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi”	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	
Fizika fanini o'tmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darolarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish ..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Diibar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darolarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darolarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quدرات qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	<p>Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari ..... 198 Salomov Abdurasul Axmadovich</p> <p>Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi ..... 201 Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaeva Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</p> <p>Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari..... 205 Sojida Safarova Saxadin qizi</p> <p>Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida..... 207 Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</p> <p>Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish ..... 210 Xoldorova Mashxura G'ulomovna</p> <p>Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов ..... 214 Нурбаев Бахтиёр Шириневич</p> <p>Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari..... 217 To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna</p> <p>Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ..... 223 X. Xalilova, N. Niyazova</p> <p>Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response ..... 227 Makhmudova Ugiyoy Bakhtiyorovna</p> <p>Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments ..... 230 Turumova Marjona Bakhodirovna</p> <p>Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati ..... 233 Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi</p> <p>Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari ..... 236 Sultanov Xaytboy Eraliyevich</p> <p>Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari ..... 241 Umarov Qobiljon</p> <p>Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari ..... 245 Jannazarova Juldizxan Aliiyar qizi</p> <p>Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish ..... 250 Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi</p> <p>Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek ..... 253 Khaydarova Guzalkhon</p> <p>Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollor ..... 256 Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna</p> <p>Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi ..... 261 N. Nomozova, A. Muxamadiyev</p> <p>Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari..... 267 Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna</p> <p>Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli ..... 272 Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi</p> <p>Algebra fanini o'rganishda talabaning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari ..... 277 Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi</p> <p>Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей ..... 280 Бозорова Хулкар Одинакуловна</p>
-------------------------------------	---

Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar.....	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari.....	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri.....	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari.....	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish.....	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarning holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni.....	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi.....	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfoqrafik va orfoepik bilimlarni shakllantirish.....	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari.....	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari.....	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar.....	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkiewa Munisa Shonazar kizi	

ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
<i>Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li</i>	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
<i>Sultonova Nargiza Nigmatovna</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza</i>	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Tuffiyeva Roziya, Ismatullayev Javohir</i>	
Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития	402
<i>З. Ф. Азизова</i>	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
<i>Сагатова Диёра Абдулазиз кизи</i>	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе.....	409
<i>Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи</i>	
Академический стресс и формирование механизма “самообвинения” у студентов.....	412
<i>Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза</i>	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi.....	416
<i>Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich</i>	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
<i>Olliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi</i>	
Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
<i>Abdullayev Suxrob Sayfullayevich</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda steam yondashuvining roli	431
<i>Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li</i>	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari.....	434
<i>Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi</i>	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	437
<i>Рафиев Фарход Акилович</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	440
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	444
<i>Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov</i>	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	448
<i>Xolmatova Sabohat Ilhomovna</i>	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	452
<i>Boychayeva Sharifa Saidkulovna</i>	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания “диктоглосс”	457
<i>Касымова Феруза Суннатовна</i>	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	462
<i>Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi</i>	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	466
<i>Ostonova Madina Furqat qizi</i>	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	470
<i>Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich</i>	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarning kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	474
<i>Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi</i>	

Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	478
Irgasheva Madina Irgashovna	
Ahmad al-Farg'oniyning hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	483
Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	486
Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	

BOLA NUTQI BUZILISHLARINING PSIXOLOGIK SABABLARI

Xadicha Kamalova

Osiyo xalqaro universiteti psixologiya yo'nalishi talabasi

Ziyodullo Elov

Osiyo xalqaro universiteti professori, psixologiya fanlari doktori (DSc)

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari kompleks tarzda tahlil qilingan. Tadqiqotda nutq rivojlanishining nazariy asoslari, nutq buzilishlari tushunchasi va ularning asosiy turlari yoritilgan. Shuningdek, bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarining yuzaga kelishida oilaviy muhit, emotsional holat, ijtimoiy munosabatlar, psixik rivojlanish darajasi hamda tarbiya uslubining ta'siri ilmiy jihatdan asoslangan.

Lev Vygotsky, Alexander Luria, Jean Piaget kabi olimlarning nazariy qarashlari asosida nutq rivojlanishining ijtimoiy va kognitiv omillarga bog'liqligi ochib berilgan. Shu bilan birga, nutq buzilishlarining oldini olish va bartaraf etishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bola nutqi, nutq rivojlanishi, nutq buzilishlari, psixologik sabablar, dislaliya, dizartriya, alaliya, afaziya, zaikaniya, fonematik idrok, artikulyatsiya, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, emotsional stress, psixik rivojlanish, kognitiv jarayonlar, logopediya, nutq korreksiyasi, kommunikativ qobiliyat, ijtimoiylashuv.

Abstract: This scientific paper provides a comprehensive analysis of the psychological causes of speech disorders in children. The study examines the theoretical foundations of speech development, the concept of speech disorders, and their main types. It also substantiates the influence of family environment, emotional state, social relationships, level of mental development, and parenting style on the occurrence of speech impairments in children.

Based on the theoretical approaches of Lev Vygotsky, Alexander Luria, and Jean Piaget, the dependence of speech development on social and cognitive factors is revealed. In addition, practical recommendations for the prevention and correction of speech disorders are proposed.

Key words: child speech, speech development, speech disorders, psychological causes, dyslalia, dysarthria, alalia, aphasia, stuttering, phonemic perception, articulation, social environment, family upbringing, emotional stress, mental development, cognitive processes, speech therapy, speech correction, communicative competence, socialization.

Аннотация: В данной научной работе комплексно проанализированы психологические причины нарушений речи у детей. В исследовании раскрыты теоретические основы развития речи, сущность речевых нарушений и их основные виды. Также научно обосновано влияние семейной среды, эмоционального состояния, социальных отношений, уровня психического развития и стиля воспитания на возникновение речевых нарушений у детей.

На основе теоретических подходов Л. С. Выготского, А. Р. Лурии, Ж. Пиаже раскрыта зависимость развития речи от социальных и когнитивных факторов. Наряду с этим разработаны практические рекомендации по профилактике и коррекции речевых нарушений.

Ключевые слова: детская речь, развитие речи, речевые нарушения, психологические причины, дислалия, дизартрия, алалия, афазия, заикание, фонематическое восприятие, артикуляция, социальная среда, семейное воспитание, эмоциональный стресс, психическое развитие, когнитивные процессы, логопедия, коррекция речи, коммуникативные способности, социализация.

KIRISH

Hozirgi zamon psixologiyasi va pedagogikasida bolalar nutqining rivojlanishi muhim ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Nutq insonning asosiy kommunikativ vositasi bo'lib, uning to'liq shakllanishi shaxsning ijtimoiylashuvi, bilish jarayonlari va emotsional rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli bolalar nutqidagi turli xil buzilishlarning sabablarini aniqlash va ularni bartaraf etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Nutq buzilishlari nafaqat fiziologik yoki nevrologik omillar bilan, balki ko'p hollarda psixologik sabablar bilan ham bog'liq bo'ladi. Bolaning ruhiy holati, oilaviy muhit, tarbiya uslubi, stress hamda emotsional zo'riqishlar nutq rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bolalar nutqi rivojlanishi va uning buzilishlari muammosi psixologiya va pedagogika fanlarida chuqur o'rganilgan. Nutqning shakllanishi ijtimoiy muhit va tafakkur bilan uzviy bog'liq ekanligi Lev Vygotsky tomonidan asoslab berilgan. U nutq va tafakkur o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ilmiy jihatdan tahlil qilib, nutqning rivojlanishi bolaning ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi bilan chambarchas aloqador ekanligini ta'kidlaydi. Shu jihatdan nutq buzilishlari nafaqat biologik, balki psixologik va ijtimoiy omillar bilan ham izohlanadi.

Nutqning neyropsixologik asoslari Alexander Luria tadqiqotlarida keng yoritilgan. U nutq faoliyatining miyaning muayyan zonalari bilan bog'liqligini ko'rsatib, nutq buzilishlarining kelib chiqishini markaziy nerv tizimi faoliyati bilan izohlaydi. Shu bilan birga, Jean Piaget bolalar tafakkuri rivojlanishini bosqichma-bosqich tahlil qilib, nutqning kognitiv jarayonlar bilan uzviy bog'liqligini ilmiy asoslab bergan. Bu yondashuvlar nutq buzilishlarini tushunishda psixologik va intellektual rivojlanish omillarini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Nutq buzilishlarining tasnifi va ularning xususiyatlari logopediya yo'nalishidagi olimlar tomonidan batafsil o'rganilgan. Xususan, Raisa Levina nutq buzilishlarini tizimli va qisman buzilishlarga ajratib, ularning tuzilmasini aniqlab bergan. Evgeniya Mastyukova va Rudolf Lalaev esa nutq nuqsonlarining diagnostikasi va korreksiyasi masalalarini ishlab chiqib, ularning amaliy jihatlarini yoritgan. Ushbu tadqiqotlar nutq buzilishlarini aniqlash va bartaraf etishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Shaxs rivojlanishi va ijtimoiy muhitning nutqqa ta'siri masalasi Boris Ananyev, Alexei Leontiev hamda Urie Bronfenbrenner tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Ular faoliyat nazariyasi va ekologik tizimlar yondashuvi orqali bolaning rivojlanishida muhitning hal qiluvchi rolini asoslab bergan. Natijada, bola nutqi shakllanishida oilaviy muhit, ijtimoiy aloqalar va kommunikativ tajribaning ahamiyati ilmiy jihatdan isbotlangan.

Psixoanalitik va bixevioristik yondashuvlar ham nutq rivojlanishini tushuntirishda muhim o'rin tutadi. Zigmund Freud ruhiy jarayonlar va ichki kechinmalarning nutqqa ta'sirini ko'rsatib bergan bo'lsa, B. F. Skinner nutqni xulq-atvor shakli sifatida talqin qilib, uni muhit ta'sirida shakllanishini asoslaydi. Erik Erikson esa shaxsning psixosotsial rivojlanish bosqichlarini tahlil qilib, nutq va muloqotning shaxs kamolotidagi ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu nazariyalar nutq buzilishlarining psixologik sabablarini kompleks tarzda yoritishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma'lumotlar kompleks yondashuv asosida yig'ildi. Avvalo, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali bola nutqi buzilishlarining psixologik omillari aniqlab olindi. Empirik ma'lumotlar esa kuzatish, suhbat va diagnostik testlar yordamida to'plandi. Bolalarning nutq rivojlanish darajasi, emotsional holati va ijtimoiy muhitning ta'siri logopedik va psixologik baholash metodlari orqali o'rganildi. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, ular o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlashtirildi. Natijalarni umumlashtirishda taqqoslash, tizimlashtirish va interpretatsiya metodlaridan foydalanildi, bu esa nutq buzilishlarining psixologik sabablarini aniqlashga yoritish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nutq rivojlanishi haqida umumiy tushuncha

Nutq – bu insonning fikrlash jarayonini tashqi ifoda etish shakli bo'lib, u til orqali amalga oshadi. Bolada nutq rivojlanishi bosqichma-bosqich kechadi:

- **gullash davri** (0–1-yosh),
- **lalagullik** (1–2-yosh),
- **so'zlar shakllanishi** (2–3-yosh),
- **bog'langan nutq** (3-yoshdan keyin).

Bu jarayonda bolaning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi muhim o'rin tutadi. Agar shu bosqichlarda qandaydir uzilishlar yuzaga kelsa, nutq buzilishlari paydo bo'lishi mumkin.

Nutq buzilishlari – bu bolaning nutqiy faoliyatidagi normal rivojlanishdan chetga chiqish holatlari bo'lib, ular nutqning fonetik, leksik, grammatik va kommunikativ jihatlarida namoyon bo'ladi. Nutq buzilishlari bolaning umumiy psixik rivojlanishiga, ijtimoiy moslashuviga va ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy adabiyotlarda nutq buzilishlari turlicha tasniflanadi.

Jumladan, Raisa Levina tomonidan ishlab chiqilgan tasnifda nutq buzilishlari tizimli va qisman buzilishlarga ajratiladi. Uning fikriga ko'ra, nutq buzilishi nafaqat talaffuzda, balki butun nutqiy tizimda namoyon bo'lishi mumkin. Bu turdagi buzilishlar tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish va farqlash qobiliyati bilan bog'liq. Dislaliya – nutq apparati anatomik nuqsonlarsiz tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish. Masalan, “r” o'rniga “l” ishlatish.

Fonematik yetishmovchilik – tovushlarni farqlash qobiliyatining rivojlanmaganligi. Ilmiy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, fonematik idrokning rivojlanmaganligi keyinchalik yozish va o'qishdagi xatolarga olib keladi.

Artikulyatsion-motor buzilishlar. Bu guruh nutq apparati harakatlari bilan bog'liq.

Dizartriya – markaziy nerv tizimidagi shikastlanish natijasida nutq mushaklarining harakatlari buzilishi.

Rinolaliya – nutqda burun orqali havo chiqishi bilan bog'liq ovoz o'zgarishi. Alexander Luria tadqiqotlariga ko'ra, nutq motorikasi miyaning muayyan zonalarida faoliyatiga bog'liq bo'lib, ulardagi shikastlanish nutqda jiddiy nuqsonlarni keltirib chiqaradi. Bu turda nutqning barcha komponentlari (leksika, grammatika, talaffuz) buziladi.

Alaliya – nutqning umuman rivojlanmasligi yoki juda kech rivojlanishi, motor alaliya va sensor alaliya turlariga ajratiladi. Lev Vygotsky ta'kidlaganidek, nutq rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning buzilishi bolaning umumiy psixik rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Nutq sur'ati va ritmi buzilishlari. Bu guruhga nutqning tempi va ravonligi bilan bog'liq muammolar kiradi:

- zaikanie (tiqiluvchan nutq) – nutq jarayonida tovushlar, bo'g'inlar takrorlanishi yoki to'xtab qolishi;
- taxilaliya – haddan tashqari tez gapirish;
- bradilaliya – juda sekin gapirish.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zaikanie ko'p hollarda stress va emotsional zo'riqish bilan bog'liq. Bu turda nutq avval shakllangan bo'lib, keyinchalik buziladi: afaziya – miya shikastlanishi natijasida nutqning yo'qolishi yoki buzilishi.

Paul Broca va Carl Wernicke tadqiqotlari nutq markazlari miyada lokallashganligini isbotlagan. Nutq buzilishlari faqat og'zaki nutq bilan cheklanmaydi, balki yozma nutqda ham namoyon bo'ladi:

- disleksiya – o'qish qobiliyatining buzilishi;
- disgrafiya – yozishda xatolarning ko'pligi.

Bu holatlar ko'pincha fonematik idrok va kognitiv jarayonlar bilan bog'liq.

Nutq buzilishlarining psixologik sabablari

Oilaviy muhit va tarbiya ta'siri. Bolaning nutq rivojlanishida oila hal qiluvchi ahamiyatga ega. Quyidagi omillar nutq buzilishiga olib kelishi mumkin:

- ota-onaning bola bilan kam muloqot qilishi;
- qattiqqo'l yoki haddan tashqari erkalatuvchi tarbiya;
- oiladagi nizolar va stress holatlari;
- bolani doimiy tanqid qilish.

Bunday muhitda o'sgan bolada nutqiy faollik pasayadi, u o'z fikrini erkin ifoda eta olmaydi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarda kuchli qo'rquv, ruhiy jarohatlar va stress holatlari nutq buzilishlariga sabab bo'ladi. Masalan:

- qo'rquv natijasida zaikanie paydo bo'lishi;
- yaqin insonni yo'qotish;
- qattiq jazo yoki ruhiy bosim.

Bu holatlarda bola o'zini xavfsiz his qilmaydi va nutqiy faolligi cheklanadi.

Ba'zi bolalarda umumiy psixik rivojlanish sust kechadi. Bu esa nutqning ham kechikishiga olib keladi. Bunday bolalarda diqqatning pastligi, xotiraning zaifligi, tafakkurning sekinligi kuzatiladi. Bu omillar nutqni shakllantirish jarayonini qiyinlashtiradi. Bola yetarli darajada ijtimoiy muhitga kirishmasa, uning nutqi rivojlanmaydi. Masalan, bolani ko'p vaqt telefon yoki televizorga bog'lab qo'yish, tengdoshlar bilan muloqotning kamligi, bog'chaga bormaslik. Bu holatlarda bola nutqdan faol foydalanish imkoniyatidan mahrum bo'ladi.

Taqlid (imitatsiya) va noto'g'ri nutq muhiti. Bolalar kattalarga taqlid qilish orqali nutqni o'rganadi. Agar atrofdagi insonlar noto'g'ri gapirsa, sheva yoki buzilgan nutqdan foydalanilsa, tez va tushunarsiz gapirilsa, bolaga "bolalarcha" noto'g'ri gapirilsa, bu bolaning nutqiga salbiy ta'sir qiladi.

Motivatsiyaning pastligi. Agar bolada nutq orqali muloqot qilishga ehtiyoj shakllanmasa, u gapirishga intilmaydi. Bu holat quyidagi sabablarga bog'liq: barcha ehtiyojlarini so'zsiz qondirish, bolani tushunish uchun uning o'rniga gapirish, passiv tarbiya.

Ilmiy qarashlar va tadqiqotlar. Ko'plab psixolog olimlar nutq rivojlanishini o'rgangan:

- L. S. Vygotsky nutq va tafakkur o'rtasidagi bog'liqlikni asoslab bergan;

- A. R. Luriya nutqning neyropsixologik asoslarini tadqiq qilgan;
- J. Piaget bolalar tafakkuri va nutq rivojlanish bosqichlarini tahlil qilgan.
Ularning fikriga ko'ra, nutq rivojlanishi ijtimoiy muhit va psixologik omillarga kuchli bog'liq.

Nutq buzilishlarining oldini olish. Quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:

- bola bilan doimiy muloqot qilish, ijobiy psixologik muhit yaratish,
- kitob o'qish va suhbatlar tashkil qilish,
- logoped va psixolog bilan ishlash,
- bolaning emotsional holatiga e'tibor berish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bola nutqi buzilishlari ko'p omilli muammo bo'lib, uning shakllanishida psixologik sabablar muhim o'rin tutadi. Oilaviy muhit, emotsional holat, ijtimoiy munosabatlar va tarbiya uslubi bola nutqining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mazkur muammoni hal etishda kompleks yondashuv talab etiladi.

Bolalar nutqini rivojlantirishda ota-ona, pedagog va psixologlarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Erta diagnostika hamda o'z vaqtida ko'rilgan chora-tadbirlar orqali nutq buzilishlarining oldini olish va ularni bartaraf etish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Лев Выготский. Мышление и речь. – Москва: Педагогика, 1982.
2. Александр Лурия. Язык и сознание. – Москва: МГУ, 1979.
3. Жан Пиаже. Речь и мышление ребенка. – Москва: Просвещение, 1994.
4. Раиса Левина. Нарушения речи у детей. – Москва: Просвещение, 1968.
5. Евгения Мاستюкова. Логопедия. – Москва: Владос, 2000.
6. Рудольф Лалаев. Нарушения речи и их коррекция. – Санкт-Петербург: Питер, 2003.
7. Борис Ананьев. Человек как предмет познания. – Ленинград: ЛГУ, 1968.
8. Алексей Леонтьев. Деятельность. Сознание. Личность. – Москва: Политиздат, 1975.
9. Ури Бронфенбреннер. The Ecology of Human Development. – Cambridge: Harvard University Press, 1979.
10. Б. Ф. Скиннер. Verbal Behavior. – New York: Appleton-Century-Crofts, 1957.
11. Зигмунд Фрейд. Введение в психоанализ. – Москва: Наука, 1991.
12. Эрик Эриксон. Детство и общество. – Санкт-Петербург: Ленато, 1996.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.